

(טו) ויכון להחמיר. (טז) אבל קבר של מומר לעבודת כוכבי' מטמא כשל ישראל (רש"א סי' קנ"ד ורמ"ב):

שעג איזה כהן מוזהר על הטומאה ולאזהר מתים מטמא ועד מתי מטמא. וכו' מ' סעיפים

א. כשם שהכהן מוזהר שלא לטמאות כך (א) מוזהרים הגדולים (ב) על (ג) הקטנים (ד) (ודוקא

דברי סופרים

אבל כהנים גדולים, וגם בימי הקדמונים סתם זי"ד היה של כהנים וכמו שכתוב ועלית אל המקום וגו' ונחת אל הכהן וגו', לכן אמרו סתם להזהיר גדולים על הקטנים כאילו על הכהנים קאי. והט"ו כתב דקאי גם על בית דין וגם על הכהנים גדולים. (ב) על הקטנים. (א) אפילו לא הגיעו לחינוך. (ג) הקטנים. הנה כאן איירי לטמאות לשאר מתים, אבל אי מותר לטמאות לקרוביו, עי' פ"ת בשם שו"ת ושם הכהן שנסתפק בזה. ובשו"ת אחיעזר (ח"ג סי' פ"א אות ו') כתב דמותר לטמאות דאין שייך דלמא אחי למיסרך כשיגדל כיון שבגדלותו מיטמא. וכ"כ בשו"ת שבות יעקב (ח"ג יו"ד סי' ז"ב). ובמנ"ח (מנוה רס"ד סוף סק"א) כתב דאסור לטמאות הקטן אף לקרוביו, אך אם מיטמא מעצמו שיצואר בסמוך שרץ להפרישו רק מדין חינוך, בזה כשמיטמא לקרוביו אין צריך להפרישו כיון שכשיגדל יהיה מנוה לטמאות להם עיי"ש. (ד) ודוקא לטמאות בידים. כתב הרוקח (סי' שס"ו) (ז) אשת כהן שמעוברת מותרת ליכנס בזהל המת משום דספק ספיקא הוא שמה נפל הוא או שמה נקבה היא. ובמגן אברהם (סי' שמ"ג סק"ב) הקשה הא בלא"ה מותר (ג) דעירה בלועה אינה מיטמאה. וכן הקשה בשו"ת רדב"ז (ח"א סי' ר') (ד) ותיירך דהרוקח איירי באשה שקרבו ימיה ללדת (ה) וחישינן שמה יוציא הולד ראשו ונמצא שהוא כילוד ואינה טהרה בלועה ותינוק בן יומו מיטמא בזהל ומשו"ה כתב דאפ"ה לא חישינן

לילך עליהם כיון שאינו מיטמא בזהל. (טו) ויכון להחמיר. (א) ובמקום שנוהגים העכו"ם להשהות מחיהם ג' ימים ועי"ז ינטרך הכהן לעקור מציתו ג' ימים (נז) יש להקל. ואם צריך לילך לבית הכנסת או לבית המדרש ואין לו דרך אחרת לילך לשם נסתפק בהגהות אשר"י אי שרי, ובכנה"ג כתב בשם ש"י דמותר, אך לפי מה שיצואר בסמוך בשם החכמ"א שהיום יש להחמיר אף בקברי עכו"ם משום שיש צניעה גם מומרים שהם ישראלים גמורים, ז"ע אם מותר כדי לילך לבית המדרש. וצאור שמה (פ"א הי"ג מטו"מ) כתב (נג) בשם הגר"א דאפילו להסוברים שעכו"ם אינו מטמא בזהל, היינו בזהל הנמשך כלומר שגג אחד מאהיל על שניהם, אבל אם הוא מאהיל על העכו"ם, או על קבר העכו"ם באופן שטומאה בוקעת ועולה דהיינו שאין פוחת טפה על המת, גם עכו"ם מטמא מדין מגע. ולכן מסיק ד"צריך כהן בזמן הזה ליזהר גם ממתי עכו"ם באופן שיש משום טומאה בוקעת ועולה דהוי טומאה רציפה ובעל נפש יחוש לזה". (טז) אבל קבר של מומר וכו'. (לד) וא"כ אפילו להמקילין לילך על קברי עכו"ם יש ליזהר מלילך על קבריהם שהרי כמה מומרים נקברים שם, ומכל שכן כשידוע שנקבר שם מומר אחד הו"ל קבוע וכמחנה על מחנה. (לה) וגם ולד שילדה מומרת מעכו"ם דינו כמו ישראל.

(א) מוזהרים הגדולים וכו'. בפרישה כתב דגדולים קאי על זי"ד, אפילו הם ישראלים, אלא משום דקטנים כהנים מצויים

עמק דבר

צורך השולחן וכתב וכמדומה שהכהנים נוהרים מזה. (לה) קיור שו"ע. (א) כמבואר באו"ח סי' שמ"ג. (ב) ואיירי כשהיא בת כהן דאל"כ בלא"ה מותר דקיימ"ל עובר במעו זרה וזו הוא [מפאל"מ]. וכל זה לפי הבנת המ"א דאיירי בנכנסת שלא ע"מ לילד שם, אבל לדברי האחרונים דאיירי בנכנסת לילד וכדבסמוך, איירי אף בבת ישראל המעוברת מכהן. (ג) ובמפאל"מ חיצו דכיון דקיימ"ל עובר ירך אמו א"כ כשאמו טמאה טומאת מת נטמא העובר ג"כ כאחד מאיברה, ורק כשהעובר מת אינו מטמא אחרים מדין טומאה בלועה עיי"ש [והא דטומאה בלועה אינה מקבלת טומאה היינו דבר זר אבל עובר דהוי ירך אמו מקבל טומאה כאחד מאיברה]. ושאר אחרונים פסקו כדברי המ"א דחשיב טהרה בלועה וכן פסק בזה"ח ובחכמ"א. (ד) וכן תירלו עוד אחרונים והוצא במ"צ סי' שמ"ג. (ה) מבואר בדבריו שאין זה ודאי שחלד שם רק דיש לחוש שמה חלד שם, ולכאורה יש להקשות דא"כ למה הוצרך הרוקח לכתוב דהוי ספק ספיקא מלד ספק נפל שיש לפקפק בזה טובא וכמ"ש הרדב"ז בעצמו שם וכדבסמוך סק"א, חיפוי"ל דהוי ספק שמה לא חלד עכשיו ואם חלד שמה תהיה נקבה, ובנחיש חיים כתב דאיירי שנכנסת לאומו בית לילד שם, ובמ"צ העמיק דבריו בשינוי

הש"ך דאף להמקילין מטמא במגע ובמשא ואפ"ה מקילין. (לא) הגרע"א שם. וכ"כ הגר"י מליסא שם, והנה מחוץ תשובת הגרע"א שם על דברי ר"י מליסא מבואר דמיקל משום הא גופא שלא ינטרך לילך מציתו ג' ימים, ולפי"ז מש"כ שם הגרע"א מחלה דבשעת דחק גדול כגון שבת ויו"ט כפי מנהג הנכרים להשהות ג' ימים המת וכו' כוונתו דבשבת ויו"ט מותר אף אם ינטרך לילך יום אחד, דהיינו שלא יוכל להיות ציתו בשבת או ביו"ט, ומש"כ כפי מנהג הנכרים וכו', היינו דאל"ה אין זה שעת הדחק כי מיד יוצאו אותו מציתו ומשום שעה אחת או שנים שלא יוכל להיות ציתו לא חשיב שעת דחק יש להחמיר. (נז) ובה אין שייך החומרא שכתב החכמ"א וכדבסמוך, דזה שייך רק בקבר משא"כ כאן דאיירי בודאי עכו"ם אלא שהוא בזהל. (נג) וכ"כ הרש"ש פסחים ט' א' (ועי' רש"ש נדה נ"ו ב' שהניח ב"ע), וכ"כ הגרע"א שם בציאור דברי הגר"י מליסא, וכ"כ עוד אחרונים, ובישועות יעקב או"ח סי' שמ"ג סק"ב נסתפק בזה. והנה מדברי המחבר דאיירי לענין לילך על הקברים ודאי משמע שלא כדבריהם דסתימת דבריו משמע דאיירי אף בדליכא פוחת טפה, ולכן כתב האור שמה רק שבעל נפש יחמיר לחוש לדעת הגר"א. (לד) חכמ"א כלל קנ"ט סעיף י"ח. וכ"כ

לטמאותן צידים * אבל אם הקטנים מטמאין מעצמן (ה) עיין בא"ח סימן שמ"ג אי צריך להפרישן (הרשב"א סימן קכ"ח ומהרי"ו וטור בשם הרמב"ם כתב כאן (ו) דאין צריך): ב. (ז) אפילו בעל מום מוזהר מליטמא (ח) אבל חלל וכהנת מותרים ליטמא: ג. כל המתים האמורים בפרשה שבהן מטמא להם (ט) מצוה שיטמא להם ואם לא רצה מטמאים אותו בעל כרחו אחד האיש (י) ואחד האשה: ד. אלו הם הקרובים שמיטמא להם,

דברי סופרים

על הקטנים, אבל אצו מצוה להפרישו בקדושה כמבואר ברמב"ם. (ז) אפילו בעל מום מוזהר מליטמא. דכהן הוא דהא אוכל בקדשים. (ח) אבל חלל וכו'. שאינו אוכל בקדשים מותר ליטמא. (יא) ודוקא חלל דאורייתא, כגון שאצו נשא גרושה או זונה או חללה, אבל חלל של דבריהם כגון שנולד מחלוצה אסור לטמא. וכהן פלוג דכא ודכא שפכה אי מוזהר שלא ליטמא למתים ע"י חלקת מחוקק אהע"ז סי' ה' סק"א ובצית מאיר ופ"ת שם. (ט) מצוה שיטמא להם. (יג) גם בישראל יש חיוב ליטמא לשבעת קרובים, רק שצדקן ס"ד דכיון שהוא מוזהר על הטומאה א"כ אף שהחירה לו החורה ליטמא לקרובים רשות הוא ולא חובה, קמ"ל דמצוה הוא. (י) ואחד האשה. הש"ך פירש דהכוונה על כהנת (יג) שגם כהנת חייבת ליטמא. וכן משמע בלבוש. [ויותר מפורש כן בחכמ"א]. אבל בשאגת אריה החדשות (שאלה ח') דחה דברי הש"ך ומסיק דקאי גם על ישראלית, וכמשנ"ת לעיל סק"ט, שגם ישראל חייב ליטמא לשבעת קרובים ולכן נקט סתם ואחד האשה ולא ואחד כהנת. וכן כתב הב"ח דאפילו ישראל וישראלית חייבים ליטמא לקרובים.

דאכתי ספק ספיקא הו', (ו) שמה אינה ולד של קיימא ונפל הוא או שמה נקבה היא ולכן מותרת ליכנס לכתחלה. ואם ילדה שם אין צריך להוציא החינוק משם. ובזמנינו שילדות צבית חולים יש שם מתים, ג"כ אין צריך להוציא החינוק משם, (ו) אך אם ציוס השמיני לקחורו למולו צבית הכנסת, אסור להחזירו אח"כ לאמו, אלא אמו חלך למקום אחר. ואם אינה יכולה לנאת משם, ואין מי שיניק החינוק הו' כמו סכנה אם אין מחזירין אותו לאמו ומותר להחזירו. והנה לפמשנ"ת דהיתר ליכנס לילד במקום שיש שם מת הוא משום דהו' ספק ספיקא, א"כ היכא דלא הו' ספק ספיקא (כגון בזמנינו שאפשר לידע אם הוא זכר או נקבה) אסורה ליכנס לילד, דכשילדת שם (ח) הו' כמו ספי ליה צידים. (ה) עיין בא"ח סימן שמ"ג אי צריך להפרישן. (ט) דדעת המחבר שם שאין צריך להפרישן [ורק בהגיע לחינוך אצו מצוה להפרישו וכדבסמוך סק"ו], והרמ"א כתב ד"א שאם הגיע לחינוך צריכים [כל אדם] להפרישו. (י) ומ"מ חינוק הישן צאהל המת אין מחויבים להקילו ולהוציאו, אך מפני חינוך טוב הוא. (ו) דאין צריך. היינו מלד מה שהזהירה תורה גדולים

עמק דבר

דטעמו משום דהו' כמו סכנה אם אין מחזירין אותו לאמו, ובקצור שו"ע סי' ר"ב סעיף ט"ו בהג"ה חמה עליו דמאי סכנה יש הלא יכול לניק מאשה אחרת ומכ"ש אם האם אינה מניקה. ועכ"פ היכא שמניקה ואין אחרת שמניק אוחו משמע דמסכים לדברי הא"ר. (ח) ע"י ביה"ל. (ט) ש"ך. והנה בעיקר דין זה אי צריך להפרישו ע"י טור דעת הרמב"ם דאין צריך להפרישו [ורק מדין חינוך צריך להפרישו], והטור כתב דצריך להפרישו מן המורה, וזהו מה שכתב המגנין על דברי הרמ"א שדעת הרמב"ם שאין צריך כלומר מן המורה, והרמ"א צ"ל לאו"ח סי' שמ"ג דשם מבואר שאין צריך להפרישו מדינא ולא נחלקו רק מדין חינוך. (י) ב"ח ט"ו וש"ך בשם אגודה. וטעמו נראה, דכיון שאינו אסור עזמי של הקטן, אין כאן אסור בעצם, ורק מדין חינוך הוא, ולכן כשהוא ישן אין כאן מצוה חינוך, ומ"מ טוב הוא לחנכו בזה. (יא) ב"ח וש"ך. (יג) כך העלה בשאגת אריה החדשות שאלה ח' וכן מבואר בב"ח כאן ע"י"ש. וע"י עוד בד"ס בסמוך. (יג) וכדעת הרמב"ן

בירור הלכה

לומר דאורייתא כשהלד שם אלא דס"ל דכיון שעכשיו אין כאן טומאה דהו' טומאה בלועה אין לאסור מחמת הלידה שמהיה אח"כ, דהו' צדי שמים, ולא חשיב דספי ליה צידים.

אלא שהצית הלל כתב שלא ראינו נוהגים שיוציאו קטן דלאו בר דעת מאהל המת, ומסיק לחלק דקטן שנצרך לאמו אין צריך להוציאו, אבל קטן שאין צריך לאמו אף שלא הגיע לחינוך אין צריך להוציאו, והטעם, על פי המבואר ברמ"א סי' שע"ב דמי שנמצא צאהל המת ואינו יודע אין להגיד לו מיד שיש שם מת כי או יטערך לנאת מיד אף בלא בגדיו, אלא

* אבל אם הקטנים וכו'. ע"י ד"ס דאשת כהן היולדת במקום שיש שם מת חשיב ספי ליה צידים והיכא דהו' ודאי זכר אסורה לילד שם. כן היא דעת הא"ר ועוד אחרונים וכ"כ במ"ב. ודלא כספר בית הלל בהג"ה מן המחבר דס"ל דזה לא חשיב שמטמא צידים. ולכן דקדק מדברי הרוקח והאחרונים הנ"ל מדלא החירו אלא משום ספק ספיקא מבואר דקטן מיד כשיוצא לאויר העולם צריכין להוציאו מאהל המת. [ולכתחילה גם דעת הרמ"א היא כן דכשילדת שם לא חשיב ספי ליה צידים], ולכן הקשה על הרוקח דהא הו' טומאה בלועה, דודאי ידע שיש

(יא) אשתו (יב) נשואה שהיא כשרה (יג) אבל פסולה או גרושה או ארוסה לא אונן ולא מיטמא לה וכן היא לא אוננת (יד) ולא מיטמאה לו. (טו) ומיטמא לאמו (טז) אפילו נתחללה. ולבנו (יז) ולבתו (יח) דקים ליה (יט) שכלו לו חדשיו או שהם (כ) משלשים יום ואילך (כא) אפילו הם פסולים חוץ מבנו ובתו משפחה או כותית. ולאחיו ולאחותו מאביו (כב) אפילו הם פסולים אלא אם כן הם בני שפחה או כותית. אבל לאחיו ולאחותו מאמו אינו מטמא. (וכן אינו מטמא) (כג) לאחותו (כד) ארוסה (כה) אפילו היא ארוסה לכהן, (כו) ולא לאנוסה ומפותה, אבל מטמא לאחותו ארוסה (כז) שנתגרשה, ובוגרת, ומוכת עץ. (כח) ומיטמא לשומרת יבם (כט) אפילו אם כתב בכתובתה אי מיתת בלא בנים

דברי סופרים

(יא) אשתו. (יד) ומטמא לאשתו קטנה שע"פ שקדשה אחיה ואמה דאין קידושה מן התורה אפ"ה כיון שהוא יורש אותה ולא קרובה הרי זה מת מצוה, כי אף אחד לא יטפל בה כי יאמרו בעלה שירש ממנה נריך לטפל בה. (יב) נשואה. (טו) כל שנכנסה לחופה שע"פ שלא נבעלה מתטמא לה, אבל לא נכנסה לחופה שע"פ שזכרו זרע נשואין אין מתטמא לה. (טז) מגורשת ואינה מגורשת וכן שכיב מרע שנתן גט לאשתו צמחאי דמעכשיו ומתה היא צלותן הימים אינו מתטמא לה. (יג) אבל פסולה אג גרושה. (יח) אפילו יש לה זנים ממנו. (יד) ולא מיטמאה לו. כלומר אינה מסוייבת ליטמא לו אבל הרשות בידיה ליטמא [פרישה וש"ך]. (טו) ומיטמא לאמו. יש גורסים לאציו ולאמו וכ"ה בלבוש וע"י פרישה. (טז) אפילו נתחללה. כגון אחר שנולד כהן זה ממנה נשאת לכהן כשהיא גרושה [פרישה וש"ך]. ואפ"ה מיטמא לה דמ"מ אמו היא [לבוש]. (יז) ולבתו. (יח) אפילו נשואה. (יח) דקים ליה שכלו לו חדשיו. (יט) ואז מיטמא לו אפילו הוא בן יומו. ובספק אי כלו לו חדשיו ע"י שדי חמד דיני אצלות אות ק"ו. (יט) שכלו לו חדשיו. כגון שבעל ופירש מיד [פרישה]. (כ) משלשים יום ואילך. מיום ל"א [רמב"ן]. ולאפוקי ספק נפל דאין מטמאין לו, וה"ה לאחיו ולאחותו הקטנים שהן ספק

עמק דבר

ורא"ד ורא"ש ודלא כהרמב"ם שכתב שגם כהנת אינה מצויה ליטמא. (יד) יבמות דף פ"ט, וכ"כ הב"ח והפרישה בשם הרוקח. (טו) כנה"ג בשם שו"ת הרא"ש סי' נ"ה. (טז) כנה"ג בשם שו"ת הרא"ש ח"א סי' ל"ד. (יז) מרדכי והביתא ד"ח וש"ך. (יח) שו"ת שאלת יעב"ץ ח"ב סי' קל"ו. (יט) רמב"ן. (כ) ערוך השולחן. (כא) רש"א.

בירור הלכה

שמה תלד שם ס"ל דלא חשיב ספי ליה בידים, וז"ע. ועכ"פ הא"ר דחה דבריו. וכן פסק במ"צ סי' שמ"ג שהביא דברי הפוסקים שכתבו דגיל חינוך בל"ח הוא משעה שהוא צר הצנה שמבין כשאומרים לו שזה אסור לעשות, אבל כל זמן שאינו צר הצנה אין נריך להפרישו, אבל לספות לו בידים אסור, ועל זה כתב דאע"פ שלספות לו בידים אסור, אפ"ה אשת כהן מעוברת מותרת ליכנס לאהל המת שע"פ שגראה לנו שחלד שם, הרי דכשנכנסת לילד שם מקרי לספות לו בידים, ולכן אי לא דהוי ספק ספיקא היה אסור. ומשמע דאף גרמא חשיב שמטמא בידים.

אומרים לו שישא כדי שיתלבש משום כבוד הצריות, וה"נ בחינוך הנריך לאמו אם יוצאו אותו איכא כבוד הצריות היינו כבוד אמו שנריך לה ואריכה היא לטלטלה עמו לבית אחר וכסיפא לה מילתא דכל כבודה בת מלך פנימה עיי"ש. והוא טעם דחוק. אבל בא"ר סי' שצ"א סק"ד דחה דברי הבית הלל, דבאמת גם הרוקח מודה דאין נריך להוציאו ורק ליכנס לשם כדי לילד אסור. ויתכן עוד דהנה צמחיים כתב דהרוקח איירי שנכנסת לאותו בית לילד שם וכ"כ בא"ר, ובמ"צ כתב דנראה לנו שודאי חלד שם, משא"כ הרדב"ן כתב דיש לחוש שחלד שם, וא"כ יתכן דכשנכנסת לילד מודה גם הבית הלל דחשיב ספי ליה בידים ורק בגוונא דהרדב"ן דהוי רק חשש

תהדר בתובתך לבי נשא (פירוש לבית אביה): ה. כל אלו שמיטמא להם (ל) אפילו שלא לצורך וי"א דדוקא (לא) לצורך: הגה ולקצרה הראשונה אפילו מת לו מת בשבת שאי אפשר לקצרו זו ביום (לב) שרי לטמאות לו ולשמרו (לג) כדי שלא יהא מוטל בציון (מ"ה ס' רפ"ג) (לד) ונכון להחמיר כקצרה האחרונה (לה) שלא לטמאות רק לצורך קבוצה ולהציא לו ארון ומכריכין (שם בשם מוספות ש"ך): ו. אינו מיטמא להם אלא (לו) עד (לז) שיסתום הגולל * (לח) (ואם דעתו לפנותו מותר לטמא לו (לט) לצורך (מ) עד שיסתום גולל שני) (משנה הרשב"א סימן רנ"ב):

דברי סופרים

למטמאות רק לצורך קבורה. (כא) ומ"מ בחול מותר להיות בבית המת שמצוה לטמא לו אף שאחרים עסוקין עמו מ"מ צריך להיות שם שאפשר שינטרו שום דבר לצורך ארון ומכריכין וכדומה הוי לצורך קבורה ומותר להיות שם. ולפי"ז מותר לכהן לסגור עיני אביו אחר המיתה כנהוג בשאר מתים אף דאין זה צורך קבורה כיון דעכ"פ מותר לו להיות שם. (לו) עד שיסתום הגולל. אבל אח"כ אסור לטמא אפילו לצורך. (לז) שיסתום הגולל. לרש"י הוא כיסוי הארון ולר"ת הוא האגן שנותנין על הקבר לפותחו או אחר השלכת העפר על הקבר, וכחז"ל דאפילו לרש"י דוקא לאחר שהניחו המת עם הארון בקבר וסתמו הארון זה הוי סתימת הגולל, אבל כל זמן שהוא בבית אפילו אם יסתמו הארון במסמרים לא מקרי נסתום הגולל ומותר לטמאות עד שיסתום הקבר. ועי' סימן שע"ה בד"ס סק"ב. (לח) ואם דעתו לפנותו. מסתימת דברי הפוסקים משמע דאפילו היה דעתו לפנותו אחר שצעה מותר לטמא לו שצעה שמפנים אותו אחר שצעה, ועי' ביה"ל. (לט) לצורך. ר"ל שכל זמן שהוא קבור, אף שקבורתו היא לזמן, אסור לטמא למתים, ורק כשחוזרים ומפנים אותו מותר לו לטמאות (כו) לצורך הפינוי. (מ) עד שיסתום גולל שני.

אם כתב וכו'. (כז) דאע"ג דנכח"ג אינו יורש אומה מ"מ כשיראו היורשים שלה ששאר יבמים ישראלים חייבים בקבורה יבמותיהם יסתלקו הם ממנה ולא יקברוה אע"פ שירשו אותה, והרי היא כמת מצוה דקרי ולא ענו. (ל) אפילו שלא לצורך. (כג) מיטמא ומצוה לטמא. (לא) לצורך. קבורה או להציא לו ארון ומכריכין ואז מצוה לטמא אבל שלא לצורך אסור לטמאות [ש"ך]. וכחז"ל נכחמ"א (כלל ק"ס סעיף ה') דלצורך קבורה מיהא מיטמא אע"פ שיש חבורה שמחשקין זו. ועי' עוד בסמוך ס"ק ל"ה. (לב) שרי לטמאות לו ולשמרו. דאע"ג דשבת הוא ואי אפשר לקצרו היום מ"מ צריך הוא לטמאות לו לשמרו שלא יהא מוטל בציון. (לג) כדי שלא יהא מוטל בבזיון. בתרומת הדשן כתב דכיון שאפילו שלא לצורך המירו, כ"ש לשמרו שלא יהא מוטל בציון דהוי קצת כמו צורך קבורה, (כד) ומ"מ לקצרה אחרונה אין להחמיר משום דהוי צורך קבורה דמ"מ לאו צורך קבורה ממש הוא. (לד) ונכון להחמיר. וכן נוהגים [נ"ח]. וצנקהודות הכסף כתב דהעיקר כקצרה הראשונה דמותר אף שלא לצורך ושכן המנהג פשוט. והאחרונים כתבו בדברי הרמ"א דנכון להחמיר עי' חכמ"א וקיצור שו"ע, וצדקה"ח סתם לאיסור ולא הזכיר כלל דעת המקילין. (לה) שלא

עמק דבר

(כו) וכ"כ בצל השטים. ונראה דאפילו לדעה קמ"חא בסעיף ה' דמותר אף שלא לצורך זהו כשלא נקבר עדיין כלל, אבל כשנקבר לזמן, דיש קצת שם קבורה לקבורה זו כמבואר בסימן שע"ה סעיף ג', לכו"ע אסור לטמאות כל זמן שהוא קבור. אמנם כשפנים אותו ועוסקים בקבורתו בפעם השניה זה חלוי במחלוקת הג"ל בסעיף ה' אם אז מותר אף שלא לצורך, ומש"כ הרמ"א כאן דדוקא לצורך מותר נא לאפוקי דקודם הפינוי אסור לכו"ע. ומדברי הב"ח משמע קצת דדעת הרשב"א דענה אחרונה שבסעיף ה' עי"ש, ואינו

(כז) רש"א. (כג) ש"ך. (כד) צמח"ח מצוה רס"ד סק"א כתב שאינו מציין דעת הרמ"א שכחז"ל דוקא לדעה ראשונה, דנראה דאף לדעה אחרונה שרי, כיון שהוא לצורך המה לשמרו, אלא שכחז"ל דהרמ"א ס"ל דכיון דבכח' שאנן מבואר בלשון "דוקא לצורך קבורה" היינו דוקא קבורה, אך אפ"ל דלא דוקא אלא כל זכר לשמור ושאר דברים. גם בערוך השולחן חתה על דברי הרמ"א דלמה לא נחיר משום צורך המה שלא יהיה מוטל בציון. אך למעשה קצתו כל האחרונים בדברי הרמ"א. (כה) דה"ח והובא בפ"ת.

בירור הלכה

וא"כ משמע לכאורה דהדין דהכא איירי נמי דוקא בדעתו לפנותו חוץ שצעה, אבל אם דעתו לפנותו אחר שצעה שנוהג אצליות מיד, ה"נ אסור לטמא בקבורה שניה. אבל אין זה מוכרח כלל, ד"ל דדוקא לענין אצליות אמרינן דכיון שקצרו אותו לזמן משצעה ימים ומותר קבורה עלה, תקנו חז"ל דין אצליות, וכיון שנהג אצליות שוב לא תקנו אצליות שצעה פעם אחרת [רק דין ליקוט עצמות], אבל לענין טומאת כהן אף אם דעתו לפנותו אחר שצעה מותר לטמא בקבורה שניה. ומה שהביא הרשב"א ראה מדין אצליות היינו דמשם מוכח דדעתו לפנותו לאו קבורה גמורה היא, וקבורה שניה היא גמר הקבורה. אלא שמדברי השואל בחשונה הרשב"א שם מוכח דאף בקבורה על דעת

* ואם דעתו לפנותו וכו'. לקמן סימן שע"ה סעיף ג' לענין מתי מתחיל האצליות מבואר גם כן דאם קצרוהו על דעת לפנותו, אינו נוהג אצליות עד קבורה שניה, מיהו דוקא אם דעתו לפנותו חוץ שצעה, אבל דעתו לפנותו אחר שצעה נוהג אצליות מיד, עי"ש, ולא נחפרש להדיא אם גם בדין דהכא לא הותר לטמא אלא כשדעתו לפנותו חוץ שצעה או אף דעתו לפנותו אחר שצעה. והנה הרשב"א בחשונה ס' רנ"ב למד דין דהכא מדין דהחס, דכיון דאמרינן לענין אצליות שצעה שאם קצרוהו על דעת לפנותו, הקבורה השניה היא עיקר הקבורה, ה"נ מותר לכהן לטמא כשפנים אותו לקצרו בקבורה שניה.

ז. (מא) אסור לכהן להתטמא למת אפילו בעת שמיטמא לקרוביו לפיכך כהן שמת לו מת (מב) צריך לזיזהר ולקברו בסוף בית הקברות כדי שלא יכנס לבית הקברות ולא יתטמא בקברות אחרים כשיקבור מתו: הגה (מג) ודוקא לאחר שפירש ממחו (מד) אבל בעוד שהוא עוסק במחו מותר ליטמאות אף לאחרים (טור): ח. כהן

אוצר החכמה

אוצר החכמה

דברי סופרים

הספרדים בזמנו אבל האידנא יש להחמיר. (מג) ודוקא לאחר וכו'. (לא) הרמ"א חולק על המחבר, דלהמחבר גם כניסתו לקבור אסור לו ליטמא בקברות אחרים, וכמשנ"ת בעמ"ד ס"ק כ', והרמ"א פסק כדעת הרא"ש והטור דהליכה אין איסור מפני שאז עוסק במחו ומותר ליטמאות אז אף לאחרים, אלא האיסור הוא מפני שחזרה יטמא לילך על הקברים וכבר פירש ממחו. והב"ח פסק כדעת המחבר דאף בהליכה אסור להוסיף טומאה. וכ"כ הלבוש דנכון להחמיר כדעת זו. (לב) והמעדני מלך מיקל בדבר. המשמר מחו ויש שם באותו בית עוד מח (נג) כתב בשאלת יעב"ץ דמותר להיות שם אף שמיטמא למת אחר ועי' בעמ"ד. (מד) אבל בעוד שהוא עוסק במחו וכו'. ואם עדיין לא נטמא למחו, וכל ליטמא בנת אחת

והוא שיהיה שלם [רשנ"א]. (מא) אסור לכהן להתטמא למת אפילו בעת שמיטמא לקרוביו. (מ) אבל חיוז מלקות ליכא. (מב) צריך לזיזהר ולקברו בסוף בית הקברות. (כח) ומנהג ירושלם ת"ו ושאלוניקי עיר גדולה של חכמים וסופרים וקושטא ואינדיירני, וכל רומילי, אשר שמענו שמעם לא שמענו שהכהנים נוהגים כזה לקבור את מחו בקנה הגבול של בית הקברות, (כט) אלא קוברים בכל אשר ימצא ונכנס הכהן ויזל צין הקברות. וכנסת הגדולה כתב שהצ"י לא ראה ספר א"ח שאם היה רואהו היה רואה כמה רבונתא עומדים בשיטת ר"ח שמתיר לקבור אע"פ שמתטמא לאחרים, ומסיק בכה"ג (ל) שהכל לפי המנהג. ובמקום שאין מנהג ידוע יש לאסור כי כן סתמו האחרונים. ומש"כ בשולחן גבוה שמנהג ירושלים להקל כך נהגו

עמק דבר

לכחות וכשילאו דרך מקום הקברות שמוכרחים לעבור לא יעמדו שם כלל. וכל זה לדעת הב"ח שהאיסור בהליכה הוא משום שאפשר לקבורו בסוף בית קברות אבל לדעת הגר"א אסור אף כשאי אפשר. אלא דמטעם אחר יש להמיר בדאי אפשר דהא הרמ"א המיר ההליכה וא"כ אף שאנו מחמירים מ"מ בדאי אפשר יתכן דיש לסמוך על פסק הרמ"א ורק משום חזרה אסור וגם כזה נחבאר דיתכן שיש לסמוך על דעת חוסין. וי"ע. (כח) שולחן גבוה. (כט) וי"ל טעמו של דבר כיון שהאידנא כולנו טמאי מח ואין אפר פרה מה לי טומאת ערב ומה לי טומאת ז' והלא אין הוייה לטמא מח לכך לא קפדי הכהנים על כך [שולחן גבוה]. ולכאורה ר"ל דבדבר דבזמן הזה דבא"ה טמאים אין איסור מן התורה רק מדברנן ולכן כל כה"ג לצורך קבורת המת לא גזור. ועי' בפ"ח ס' שע"צ סק"ט ודגול מרובה שם שהאריכו בזה, ובשו"ת שאגת אריה החדשות ס' י"ג מסיק דאף בזמנא אסור מן התורה. ועי' עוד בשדי חמד חו"מ ק"ע. (ל) ועי"ש שהזכיר מנהג כמה מקומות. (לא) כל זה מבואר בש"ך. (לב) לחם חמדות הלכות טומאה ס"ק ט"ו. (נג) בשו"ת שאלת יעב"ץ (ח"ב ס' כ"ו) כתב שדיני ק"ק אלטונא הורו בכהן שמת בנו עמו בבית, ושוב באותה שעה מח אחר בשכונה שלו [והטומאה מגעת עד ביתו] והלכתי ושינא מביטו ויניח מחו. והיעב"ץ כתב שזו בורות כפולה ומכופלת כי גמרא ערוכה היא ולית מאן דפליג בזה שצבעה שהכהן עוסק במחו ובאה עליו טומאת מח אחר אינו חייב לפרוש. ומה שהמחבר אסר הוא משום דאפשר לקבורו בסוף בית

מוכרח, וי"ע. (כו) דבגמ' אמרו שאינו חייב, ומפרש הרמב"ם דחיובא הוא דליכא הא איסורא איכא, ודלא כהרא"ש, כ"כ הגר"א. והב"ח כתב הטעם שאסור אף בהליכה משום שאפשר לו לקבורו בסוף בית הקברות ונהיה ע" לעיל סימן ש"ח ד"ס סק"ו שכתבנו בשם גליון מהרש"א דכבודו של מח הוא ליקבר בתוך השורה ולא בסוף בית הקברות, ואפ"ה אסור לכהן ליטמא משום כבוד זה. ומשמע דהיכא דאי אפשר מותר ליטמאות גם לאחרים. והנה מה שכתבנו דכשאי אפשר לקבורו בסוף בית הקברות מותר, וזה לכאורה רק לענין האיסור שיש בהולכת המת לקבורה, דבזה כיון שמוצא צ"ח דהאיסור הוא משום שאפשר לקבורו בסוף בית הקברות א"כ בדאי אפשר מותר להוליכו אף שמיטמאין לשאר מתים, אבל מה שאסר הרמ"א ליטמא לשאר מתים בחזירתו זה אסור אף אם אי אפשר לקבורו בסוף בית הקברות. אך הנה צ"ח עלמנו כתב שדעת חוס' שגם בחזרה אין איסור שכיון שנכנס בזהיתר אין לו איסור ליטמאות בחזרה דחשיב חנוס, ורק דעת הרמב"ם לאיסור וכדבריו פסק הטור, וכתב שמה שכתב הטור על דברי ר"ח דלא נהירא לא היה כדאי לכמוז כן, א"כ יתכן דכשאי אפשר יש לסמוך בזה על דעת חוס' ורק כשאפשר לקבורו בסוף בית הקברות אסור שלא להוסיף טומאה בחנוס. וי"ע. [שו"ת באגרות משה יו"ד ס' ר"ב] שכתב ג"כ להמיר בדאי אפשר. וכתב עוד שיהיו אסורים לילך בדרך ארוכה. וכן יהיו אסורים לעמוד לכחות עד שיאמרו לידוק הדין וקדיש אלא חייב אחר הקבורה ילכו משם. ואם במקום שעומדים ליכא קברים והוא מקום שרחוק ד' אמות מהקברים יהיו רשאים

בירור הלכה

צין לאחר שצעה, ז"א, דהא בכה"ג ג"כ נוהג אצלנו מיד כמבואר בסמ"ח ש"ע"ה שם, ואפ"ה מיטמא לו בשעת פינוי. ואין לומר דהרשב"א חולק עליו שהרי בתשובתו הביא ראיה אחרת מירושלמי ולא הזכיר ראיות השואל, ולדברי הרשב"א אינו מיטמא אלא בזה דעתו לפנותו חוץ שצעה, דא"כ שיש נפק"מ צין דברי השואל לדברי הרשב"א היה לו להרשב"א לדחות ראיות השואל דהא יש נפק"מ בראיה זו, אלא ודאי משמע שגם הוא מודה דאף בזה דעתו לפנותו אחר שצעה מיטמא לו. וכן משמע מסתמך הפוסקים.

לפנותו אחר שצעה מותר לכהן ליטמא לו, שהצ"ח ראה מהא דאיתא בסוטה דף מ"ד א' "מעשה בצאיו של ר' לודק שמת בגנוק ובאו יהודיעוהו לאחר שלש שנים ובא ושאל את ר' יהושע בן חליתא וארבעה זקנים, ואמרו, לצאיו בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא חסר [ואחר ג' שנים ודאי חסר], אלמא אילו היה שלם היה מותר ליטמא לו" [והרשב"א הסכים לדבריו ולא חלק על ראיתו]. הרי דאף אחר שלש שנים מיטמא לו. ואין לומר דהתם איירי בקבורה על דעת לפנותו כשיזדמן צין חוץ שצעה

(מה) שפירשו אבותיו מדרכי צבור כגון (מו) המסורות אינו מיטמא להם, (מז) ולא להרוגי ב"ד, ולא למי שמאבד עצמו לדעת, (מח) ולא לספק כגון שנתערב ולדה בולד חברתה (מט) או (נ) ספק בן ט' לראשון או בן ז' לאחרון: ט. אין הכהן מיטמא לאבר מן החי מאביו (נא) ולא לעצם מעצמות אביו (נב) וכן המלקט עצמות אינו מיטמא להם אע"פ שהשדרה קיימת. (נג) חסר ממנו כל שהוא (נד) אפי' הוא מונח אצלו אינו מיטמא לו שאינו מיטמא אלא לשלם. ויש מי שאומר דהני מילי (נה) כשחסר לאחר מיתה אבל אם חסר ממנו אבר מחייו ומת (נו) מיטמא לו אע"פ שאינו שלם: (וי"א) שאינו מטמא להרוג (נז) דמקרי חסר) (כל זו נשם ר"ש מאירא) (ונכון להחמיר):

דברי סופרים

דס"ס הוא, ספק ישראל ואח"ל שהוא כהן בנו של הראשון, הא הוי ספק אם מיטמא לרבו. (נא) ולא לעצם מעצמות אביו. (מא) אפילו קבר את אביו ונחמר ענש אחד וחזר וקוצרו אינו מיטמא לו. (נב) וכן המלקט עצמות. (מב) אביו אינו מיטמא להם (מג) שמה נחמר מאביו. (נג) חסר ממנו. מהמת [ש"ך]. (מד) ואם הגוף שלם אלא שנתייבש כעץ [כמו שהוא במצרים שפילו אחר כמה שנים המת שלם כי החול מונץ הלחות שבו ונשאר יבש כעץ והוא שלם] חשיב גוף שלם. ואם נמצאו התכריכים שלמים והדבר ספק אם הוא שלם או מפורק האצברים, חליט להקל כיון שנחלקו הראשונים אם נריך גוף שלם והוי ספק בדבר שיש בו מחלוקת הראשונים ומיטמא לו. אבל אם ידוע שנחפרקו אבריו אע"פ שכל אבריו מונחים בתוך הכיס או בתוך הארון אינו מיטמא לו וכדעת המחמירין. (נד) אפילו הוא מונח אצלו. (מה) ואפילו חזר וחפרו עם הגוף אין זה חיבור והרי זה חסר. (נה) כשחסר לאחר מיתה. או כשחסר בשעת מיתה כגון שחטכו ראשו שאינו עכשיו כמו שהיה בחיים ולא קרינן ביה לאביו [ש"ך]. (נו) מיטמא לו. דזה נקרא מת שלם, שלא נחמר כלום ממה שהיה בחייו. (נז) דמקרי חסר. יש מפרשים דמקרי חסר משום שנחמר הדם, ולפי"ז הרוג היינו

למתו ולמת אחר, דעת (לי) המנחת חינוך דאי טומאת קרובים הותרה ולא דחיה מותר (לה) כדין מרבה נשיעורים, ואי טומאת קרובים דחיה אסור לכו"ע משום מרבה נשיעורים. ובשו"ת (לו) אחיעזר כתב (לו) דאין זה ענין כלל למרבה נשיעורים, ולמ"ד דהוי דחיה (לח) מותר ליטמא אף שיש שם עוד מת, ואי הותרה יש לדון לאסור. (מה) שפירשו אבותיו וכו'. (לט) וה"ה מי שמת ברשעו ולא עשה תשובה דינו כיו"צ. (מו) המסורות. מלשינים. (מז) ולא להרוגי ב"ד. דכיון שאין מחאבלים עליהם כמשנ"ת בסימן שמ"ה בעמ"ד סק"א וס"ק כ"ה, אין מיטמא להן וזהו גם הטעם במאבד עצמו לדעת שנחמר בסימן שמ"ה שאין מחאבלין עליו. (מח) ולא לספק. ר"ל שהוא ספק קרוב. ולא הוא מיטמא לבנו (מ) ולא בנו לו. ואם אחד כהן ואחד ישראל מיטמא לכהן ואינו מיטמא לישראל [שדי חמד אות ק"י נשם ספר ערך השולחן]. (מט) או ספק וכו'. וכן אשתו שגירשה בספק גירושין אינו מיטמא לה [רמב"ן]. מת בנו וספק אם מת ביום שלשים או ביום ל"א ללידתו ע"י שדי חמד אות ק"ז וע"י לעיל ס"ק כ'. (נ) ספק בן ט' וכו'. ואם הוא ספק בן ט' לראשון כהן, או בן ז' לאחרון ישראל והוא רבו, כתב הגרע"א דאפשר דמיטמא לשני,

עמק דבר

ופ"ת ממשנה מפורשת, ודלא כשו"ת בית יעקב סי' ק"ל שכח דכיון דאביו בלח"ה הוי ספק דהא לא הוי אלא רובן ואפ"ה חייבה מורה ליטמא לו, א"כ אף בספק גמור מיטמא לאביו. ומכאן זה כתב שגם בספק בן ט' לראשון ספק בן ז' לאחרון הבן מיטמא להם, אבל נעלם ממנו משנה מפורשת ביבמות דף ק' ע"ב, והטעם משום דאביו ג"כ כיון דרוב בעילות אחר הבעל חשיב ודאי. (מא) ב"י. (מב) כן הוא ברמב"ם ונראה שגם כאן בשו"ע הוא ע"ס [שולחן גבוה]. (מג) כן כתבו הדרישה והש"ך בסימן ח"ג נשם מהרש"ל, ומשמע דמה שנחשבל הבשר לא מקרי נחמר רק דחיישין שנחמר מהעצמות. [וישולחן גבוה ס"ק כ"ב כתב דנחשבל הבשר ג"כ לא חשיב שלם, וי"ע]. וביבאור הגר"א משמע דהכא איירי שהעצמות אינם מחוברים יחד דאפילו כולם לפנינו אם אינם מחוברים מקרי חסר וכדמקסיי המחבר אפילו הוא מונח אצלו וכו', אבל אם העצמות מחוברים מיטמא להם. ולכאורה חולק על מהרש"ל שאומר משום שמה נחמר, וי"ע. (מד) שו"ת רדב"ז סי' תשל"ב. (מה) רדב"ז פ"ב סוף הע"ו מהלכות אכל.

הקצרות אבל כל זמן שמחמק עם מתו מותר ליטמא גם לאחר, ואינו חייב לעשות שליח להמסק בן. ויש ליישב דברי דיני אלטונא עפ"י דעת הגר"א לעיל ס"ק כ' דהגמ' איירי רק לענין מלקוח אבל אסורה איכא. ולדבריו אף היכא שאין לו חקיה אחרת אסור. והנה לדעת הרמ"א יש להחיר כהיעצ"ך, ואף שהב"ח פסק כהמחבר והאחרונים החמירו בדבריו, וזה מטעם אחר, אבל לא מלינו שיחמירו אף כשאי אפשר באופן אחר, ומ"מ יש שנהגו להחמיר בזה. (לד) מזה רס"ד ס"ק ט'. (לה) ולהאוסרים נשנ"ת וי"ט ריבוי נשיעורים גם כאן אסור. (לו) ח"ג סי' ס"ה סק"ח. (לז) דהתם הטעם שמוחר להרבות משום שכל אחד בפני עצמו היחר רק הריבוי אסור, משא"כ כאן שלמת אחר אסור. (לח) דהרי אינו מוסיף שום טומאה כמה שנטמא לז' מתים. וע"י עוד מרחשת ח"א סי' ב' בהגה"ה וחלקת יואל או"ח סי' כ"ה ושנ"ט הלוי ח"ה סי' קפ"ב. (לט) ב"ח סוף סימן שס"ב וכפי מה שציאר דבריו נשנ"ט יהודה שם. ומש"כ הנ"ח שם אפילו הוא מת מזה פירש נשנ"ט יהודה שהוא שם מושאל וכוונתו על הקרובים שמתאכל עליהם שנקראו בגמ' מת מזה, אבל מת מזה ממש גם ברשע מיטמא לו. (מ) הגרע"א

שעד טומאת כהן למת מצוה ולרבו ועל איזה מת מתאבלין. וכו' י"א סעיפים

א. (א) מצוה להטמאות (ב) למת מצוה. (ג) אפילו הוא כהן גדול וניזר והולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו ומצא (ד) מת מצוה הרי (ה) זה מיטמא לו: ב. אינו נקרא מת מצוה לענין זה אלא אם כן מצא (ו) ראשו ורובו. (ז) ואם מצא ראשו ורובו חוץ מאבר אחד (ח) חוזר ליטמא בשביל אותו

דברי סופרים

ולשיטת חוס' גם מחמה ללל [דעת תורה]. (ו) ראשו ורובו. וזה חמור מקרובים שאינו מטמא להם אלא אם כן יהיו שלמים כמשנ"ט בסמ"ג סעיף ט'. (ה) אבל צמת מזה רובו כולו. והנה צטור כתב ראשו ורובו או שדרה וגולגולת. והצ"י בסמ"ג ספ"ד מפרש דה"ק ראשו ורובו, או ראשו ושדרה וגולגולת. שדרה (ו) וגולגולת היינו רובו, אבל מלכד זאת צריך ראשו [שהראש יהיה שלם]. (ו) ולכן השמיט המחבר דין זה, דכיון שכתב ראשו ורובו סמך על המפורש צטור וצ"י מהו רובו. אבל הפרישה [בסמ"ג ספ"ד] פירש, דראשו ורובו, ושדרה וגולגולת, הם שני דברים, דאם אין השדרה שלמה אע"פ שיש אברים של רוב הגוף, צעין ראשו שיהיה שלם, (ח) וראשו כולל הרוב. אבל אם השדרה שלמה שהיא עיקר הגוף [שהוא העצם היוצא מן המפרקת עד בית נקובתו מאחוריו] (ט) אז אף אם הראש אינו שלם אלא יש רק את הגולגולת שהוא העצם שהמוח מונח בחוכו, מטמא לו. (י) וכיון דהוי פלוגתא יש להחמיר כדעת הצ"י. (ז) ואם מצא ראשו ורובו חוץ מאבר אחד וכו'. (יא) משמע אפילו לא מצא מתחלה כלל אותו אבר, רק אחר כך מצאו, חוזר עליו. (ח) חוזר ליטמא בשביל אותו אבר. (יב) אפילו אם קוצרו במקום אחר.

דוקא צסיף ונחמר דמו. אבל הלשון "דמקרי חסר" משמע (מו) דאין זה מחמת שיצא דם, אלא שמחמת עצם ההריגה הוא קרוי חסר, (מו) ול"צ. (מה) וחסרון באבר פנימי הוי חסרון. (א) מצוה להטמאות למת מצוה. (א) כשם שמטמא לקרובים (ב) וכל היכא שאינו מטמא לקרובים כגון משיסחם הגולל או לאחר שפירש ממחו, או כגון המינין והמסורים וכו', אינו מטמא גם כשהוא מת מצוה, אם לא שזכר על אבר אחד לאחר שפירש שצוה אע"פ שבקרובים אינו מטמא צמת מצוה מטמא וכדבסמ"ג סעיף ב'. (ב) למת מצוה. ובסמ"ג סעיף ג' מבואר איזהו מת מצוה. (ג) ואם לא רצה מטמאין אותו בעל כרחו. (ג) אפילו הוא כהן גדול וכו'. (ד) ר"ל אפילו יש בו כל הקדושות האלו, ויש לפניו כל המצוות האלו, שהוא כהן גדול וגם ניזר, וגם הולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו, אפילו הכי אם מצא מת מצוה הרי זה מיטמא לו. בערוך השולחן נסתפק כשני כהנים הולכים בדרך, אחד ח"ח ואחד ע"ה, ופגעו צמת מצוה, דאפשר שצריך הע"ה ליטמא, ולח"ח חסור, עיי"ש. (ד) מת מצוה הרי זה מיטמא לו. עיין סעיף י"א לענין נשיא ורבו, אימתי מיטמא להם. (ה) הרי זה מיטמא לו. לשיטת הרמב"ם דוקא כדי לקוצרו ולא לטלטלו מחמה ללל,

עמק דבר

ספ"ד]. (ו) הגרע"ק"א בגליון כאן העתיק את דברי הטור דה"ה שדרה וגולגולת. והמגיה כתב על דבריו דאין כן דעת המחבר שהשמיטו כאן ובסמ"ג ספ"ד ובסמ"ג ספ"ה, [וגם בשולחן גבוה הקשה למה השמיט המחבר], ולק"מ וכמשנ"ט צפנים. (ח) דאע"ג שיש את רוב האברים צעין שיהיה רוב חשוב דהיינו שיהא הראש כולל רובו שהוא אבר החשוב שכל אברים שצאדם [שם]. ועי' עוד פרישה סמ"ג ספ"ה סק"ט. (ט) דהשדרה הוא רובו, אלא דאין צריך שכלל הרוב יהיה גם הראש, דסגי צמה שהשדרה שהיא ג"כ חשובה היא כולל הרוב, ומ"מ צעין גם גולגולת ולא סגי צרוב הגוף. (י) ובשולחן גבוה כתב דלעולם צעין שדרה קיימת, ופרושא קמפרש דרובו דקאמר היינו שדרה קיימת, ולעולם אין צריך ראש שלם אלא סגי בגולגולת. (יא) ולשון הטור "ואם מצא שדרה וגולגולת או ראשו ורובו וקצרו חוץ מאבר אחד חוזר ליטמא בשביל אותו אבר" ופירש הצ"ח ו"ל: "וקצרו חוץ מאבר אחד וכו' פירוש צעיה לפניו ראשו ורובו וקצרו נשכח ממנו אבר אחד שהניחו ולא קצרו חוזר לטמאות בשביל אותו אבר אף לאחר שפירש" משמע לכאורה דדוקא אם כבר מצאו קודם רק ששכח לקוצרו אבל מדברי המחבר מבואר דאף אם לא מצאו מתחלה רק עכשיו אפ"ה חוזר עליו. ועי' חכמת אדם כלל ק"ס סעיף ח'. ובשולחן גבוה הגיה דברי המחבר דצ"ל ואם מצא ראשו ורובו "וקצרו" חוץ מאבר אחד וכו', ומפרש דה"פ דאע"פ שכבר קצר

(מו) וגם צרד"ו פ"צ מהלכות אבל סוף הע"ו כתב דחסרון הדם שאינו ניכר לא מקרי חסרון [אלא שהוא חולק על דין זה שהציא הרמ"א וכזה דאף על הרוג הוא מיטמא, וא"כ צדעת הכל צו והרמ"א היה אפשר לומר דטעמם משום הדם, אלא דהלשון משמע דעצם ההריגה מקרי חסר]. וכ"כ צצט הלוי יו"ד מהדו"צ סי' קס"א ודיקן כן מדברי הרדב"ו צמשובתיו סימן חשל"צ שהצטו צד"ס ס"ק ג"ג עיי"ש. [אך לפי מה שנחבאר לעיל ס"ק מ"ג דחסרון שנעשה מחמת עיכול הקצר לא חשיב חסרון עיי"ש אין ראיה מדברי הרדב"ו צמשובה]. וכ"כ צשו"ט מהר"ם שיק ח"ג סי' שני"ט. (מו) גם צערוך השולחן חמה על מה דמשמע דאף שלא נחמר כלום חשיב חסר דלמה נחשבה כחסר. (מה) כן דקדק צצט הלוי שם מדברי החו"א שנסתפק אי נקובת הוושט חשיב חסרון כיון שאין כאן חסרון ממש, עיי"ש. (א) טור. (ב) צ"ח. (ג) חוספות ירושלים. (ד) לבוש. והוא מדברי חוס' צרכות י"ט צ'. [וכתב בשולחן גבוה דאע"ג דהאידנא ליכא לא כהן גדול ולא ניזר ולא קרבן פסח, ה"פ, ראה כמה גדול מצות מת מצוה דאפילו צומן צצית המקדש היה קיים שהיה כ"ג וניזר והלך לדבר מצוה כגון להקריב קרבן פסח שהיה מצוה שהומן גרמא, ולמול את בנו שאם לא מל חייב כרת, כולם צעלים משום מת מצוה, כ"ש למי שאין לו כל המעלות האלו]. (ה) ועי' הטעם בלבוש. (ו) גולגולת הוא עצם שהמוח מונח בחוכו [דרישה צסימן

אבר: ג. איזהו מת מצוה (ט) שמצאו בדרך או בעיר של עובדי כוכבים ואין לו קוברים וממקום שמצאו (י) אינו יכול לקרות ישראל שיענהו ויבא ליטפל בו ולקבורו אסור לו לזוז משם ולהניח את המת אפילו לילך לעיר להביא קוברים אלא יטמא עצמו ויקברנו. אבל אם היו ישראל קרובים למקום המת שהמוצא את המת קורא אותם והם עונים לו ובאים לקבורו אין זה מת מצוה שיטמא עליו הכהן אלא קורא אותם והם קוברים. באו בני העיר (יא) אם יש לו כל צרכו מושך את ידיו (לשון רמב"ן נה"א ור"א"ש בהלכות טומאה): הגה יש אומרים * אם אינו מוצא שיקברוהו רק בשכר (יב) אינו חייב לשכור משלו אלא מטמא אם

דברי סופרים

ללא קרי ולא חני הוא (טו) כדי שיתעסקו עמו, (יז) דהיינו כדי נושאי המטה וחלופיהן וחלופי חלופיהן. [והט"ז כתב בשם רוקח כדי נושאי המטה וקוברים]. ומאן דקרי וחי שיעורו (יח) עד שיהיו לו (יט) שיתא אלפי גברי. [ומדברי הלבוש (כ) משמע דמאן דקרי וחי שיעורו ששים רבוא, וי"ע]. ומאן דמחי לית ליה שיעורא. ואע"ג שאם אינו מת מצוה אינו מטמא לו אפילו אין לו כדי לרכו (כא) אבל במת מצוה (כב) שהכהן מלא אותו מוטל והמת מצוה לקבורו מוטלת על המוצאים, אין הכהן מטיל מצוה שעליו על אחרים כל זמן שהוא צריך לה כלל, אלא קוברים אותו לפי כבודו כהנים וכלל אדם. (יב) אינו חייב לשכור משלו וכו'. ודברי חמודות (הלכות טומאה סק"ח) כתב דלדעת התוס' דוקא בדרך עשאוהו כמי שאין לו לשכור דלא פלוג רבנן כיון דכרוז פעמים לא שכיחי אינשי בדרך, אבל אם אינו

(ט) שמצאו בדרך. ואם לא מצאו אלא שמע בעיר שיש צורך מת מצוה, אי מותר ליטמא לו (יג) ע"י בנכסת הגדולה הגב"י אוח' א' שהביא שנחלקו בזה. (י) אינו יכול לקרות ישראל וכו'. משמע דאפילו יכול לקבורו ע"י כותים מיקרי מת מצוה כל זמן שאינו יכול לקבורו ע"י ישראל, ומותר לכהן ליטמא לו ולקבורו. אבל קשה, דלמה נחיר לכהן לטמאות עצמו כשיכול לקבורו ע"י כותים, ומי גרע ממת ציו"ט ראשון שקוברים אותו ע"י עממין. ולכן נראה דודאי בכה"ג לא נחיר לו לכהן לטמאות את עצמו, אלא משום דמסתמא הכותים לא יעשו בחנם אלא בשכר, והכהן אינו מחוייב להוציא הוצאות כמ"ש הרמ"א בסמוך, לכן אינו קובר ע"י כותים. אבל אם יכול לקבורו ע"י כותים בלא הוצאות אסור הוא לטמאות לו [ערוך השולחן]. (יא) אם יש לו כל צרכו מושך את ידיו. (יד) ושיעור כל לרכו (טו) למאן

עמק דבר

הריטב"א דעכשיו מן הסתם מצטלן מ"מ לכל אדם כדן מאן דקרי וחי שאין לך אדם מישראל בזמן הזה שאינו במקרא או במשנה, מ"מ לענין טומאת כהן נענין שיוחק שהוא קרי וחי. (טו) אע"פ שהמחבר בסיומן שס"א פסק דנענין לפחות עשרה כדי שיאמרו קדיש וכו', מ"מ כיון שיש אומרים דאין צריך עשרה, אזלינן הכא לחומרא וכמ"ש הפרישה ודבסמוך. וע"י מש"כ בסמוך בשם הלבוש. (יז) רמב"ן. (יח) טור. אע"פ שבסיומן שס"א קיימ"ל דשיעורו עד ששים רבוא מ"מ כיון דבגמ' כתובות י"ז א' איכא מאן דאמר דקרי בששם אלפים, לכן לעיל נענין ציטול מורה אזלינן לחומרא שצריך לבטל עד שיהא ששים רבוא, והכא אזלינן לחומרא שלא לטמא אם יש לו ששם אלפים [פרישה]. (יט) בגמ' איכא שיתא אלפי שיפורי והיינו אנשים שיכריזו עליו שיצאו לכבודו וכמו שפירש רש"י. (כ) כי הלבוש כתב ששיעור כל לרכו מבואר בסיומן שס"א, ויכ"כ מהריק"ש, ושם מפורש שהוא ששים רבוא. (כא) רמב"ן. (כב) כן נראה מדברי הרמב"ן שכח דכיון שמת מצוה הוא וקבורתו מוטלת על המוצאים אין הכהן מטיל מצוה שעליו על אחרים וכו' משמע דדוקא אותו כהן שמצאו מותר לו ליטמאות לו עד שיהא לו כל צרכו, אבל כהן אחר אינו מטמא לו. וכן מבואר בפרישה. וי"ע בלשון הב"ח שכח ד"כל הכהנים מטמאים לו כשהוא מת מצוה", עיי"ש.

מה שמצא, והתחיל לטמא מטומאתו ואח"כ מצא עוד אחר אחר חייב לחזור ולטמא. (יב) אע"פ שלשון הב"י הוא "חוזר אפילו על אחר ממנו וקוברים עמו" מ"מ משמע דלאו דוקא עמו אלא אפילו קוברים במקום אחר נמי. (יג) ולא העתקתי דבריהם כי לא ראיתי דבריהם בפנים. (יד) הנה הט"ז כתב ח"ל: "כתב רש"ל לעולם הוא מת מצוה עד שיהיו שם נושאי המטה וקוברים. רוקח". ולכאורה דבריו הם נגד דברי הרמב"ן והטור ושאר ראשונים שכתבו שיעורים אחרים. וי"ל שכוונתו לומר דלכל הפחות עד שיעור זה היו מת מצוה, שאפילו אם הוא לא קרי וחי שיעורו כדי נושאי המטה וקוברים. אבל ז"ע דמ"מ היה לו לפרש. גם ז"ע שהחכמ"א כלל ק"ס סעיף ט' העמיק רק את דברי הט"ז ולא הביא את דברי הראשונים. וראיתי בערוך השולחן שכח שכל הפוסקים לא הביאו דברי הטור. ואינו מדויק דהא הלבוש צ"ן לסיומן שס"א ששם מבואר מהו שיעור כל לרכו. גם בבאר הגולה כתב לעין צטור מהו כל לרכו, גם מהריק"ש צ"ן לסיומן שס"א, וכ"כ בשולחן גבוה שהמחבר קינר כאן וכח "כל לרכו" וסמך על מה שכח לעיל בסיומן שס"א עד כמה כל לרכו, וי"ע. (טו) ואיכא בירושלמי שמי שאין מכירים אותו מחזיקין ליה כדלא קרי וחי והוצא ברמב"ן ור"א"ש והוצא כאן בב"י וב"ח. ונראה דאפילו לפי מה שכח הרמ"א בסיומן שס"א סעיף א' בשם

בירור הלכה

לעבור על איסור טומאה. ומשמע דאפילו חומש אינו צריך להוציא ואפילו פרוטה אחת. [וע"י ערוך השולחן סעיף ג' שחירץ באופן אחר. ולא הבנתי דבריו].

ובעיקר דברי הגליון מהרש"א דס"ל דהכא הוי כדי לא לעבור על ל"ת, א"כ לשיטת התוס' דלריך לשכור שיקברוהו, צריך להוציא לזה כל

* אם אינו מוצא שיקברוהו רק בשכר אינו חייב לשכור משלו וכו'. בגליון מהרש"א צ"ן כאן למה שכח הרמ"א בסיומן קנ"ז ס"א במחלת ההנה, ובאור"ח ס' חרנ"ו דלריך להוציא כל ממונו כדי לא לעבור על ל"ת. אבל באמת ל"ק מהתם, דס"ל לריטב"א דשאני הכא שהתורה החירה ליטמא למת מצוה, ובכה"ג אין צריך להוציא ממון כדי לא

ירצה (נמוקי יוסף פרק האשה רבה בשם ריב"ז) מת הנמצא ולא ידעין אם עובד כוכבים אם ישראל הוא (יג) אזלינן בחד רובא הנמצאים שם (אם יש שלא נוכל) [אם לא (יד) שנוכל] לומר כל קבוע כמחנה על מחנה (בית יוסף בשם משנה הרשב"א): ד. (טו) כל הקרובים שהכהן מיטמא להם שהם אביו ואמו ובנו ובתו (טז) ואחיו ואחותו (יז) מאביו הבתולה (יח) ואשתו (יט) מתאבלים עליהם. ועוד הוסיפו עליהם (כ) אחיו מאמו (כא) ואחותו (כב) מאמו בין בתולה בין נשואה (כג) ואחותו נשואה מאביו שמתאבלים עליהם (כד) אף על פי שאין כהן מיטמא להם. וכשם שהוא מתאבל על אשתו (כה) כך היא מתאבלת עליו ודוקא אשתו כשרה ונשואה אבל פסולה או ארוסה לא אבל בנו ובתו ואחיו ואחותו אפילו הם פסולים מתאבל עליהם חוץ מבנו ובתו אחיו ואחותו משפחה וכותית (כו) שאינו מתאבל עליהם: ה. (כז) הגר שנתגייר הוא ובניו או עבד שנשתחרר הוא ואמו (כח) אין מתאבלין זה על זה (והוא הדין גר שנתגייר עם אמו אין מתאבל עליהם)

דברי סופרים

מאביו [רש"י]. (כא) ואחותו מאמו בין בתולה בין נשואה. וכ"ש ארוסה [פרישה]. (כב) מאמו. ואין לר"ך שיהיה גם מאביו וגם מאמו, אלא או מאביו או מאמו [ב"י בשם כל הפוסקים ודלא כרבינו יואל]. (כג) ואחותו נשואה מאביו. כלומר אפילו נשואה ומכל שכן ארוסה [ב"ח] וכ"ש אחותו הנשואה מאביו שאף הכהן מטמא לה וכבר כלול ברישא וכמ"ש שם אחותו הנשואה מאביו [פרישה]. (כד) אף על פי שאין כהן מיטמא להם דטומאה שהוא מדאורייתא אין חכמים יכולים לחייבו ליטמא אבל אכלות דרבנן מתאבל גם על אלו שהוסיפו מדרבנן, אע"פ שהוא חומרא דאחי לדי קולא שהרי מבטל מח"מ ומפ"ו כל ז' מ"מ הם אמרו והם אמרו [שולחן גבוה]. (כה) כך היא מתאבלת עליו. הב"י כתב הטעם דכיון דתלו אכלות דטומאה בשם שהאשה מטמאה על צעלה כך היא מתאבלת עליו. אבל הפרישה כתב דאפילו להרמב"ם שהיא אינה מצווה להטמא לו אפ"ה היא מתאבלת עליו. (כו) שאינו מתאבל עליהם. שהרי אין להם יחס אחרי [לבוש]. (כז) הגר שנתגייר הוא ובניו או עבד שנשתחרר הוא ואמו וכו'. לשון המחבר הוא לשון הרמב"ם והטור. וכתב הב"ח דמלשון זה משמע, דבגר, דוקא הוא ובניו אין מתאבלים זה על זה אבל גיורת ובניה מתאבלים זה על זה. דכיון דאית ליה חיים אחא לאחלופי בישראל. ודוקא בעבד שאין להם חיים אפילו הוא ואמו אין מתאבלין זה על זה. וזו היא שיטת המרדכי. אבל הרמ"א כתב דאף גר שנתגייר עם אמו אין מתאבלים זה על זה. (כח) אין מתאבלין זה על זה. דכל

דרך ומואל מי שיתעסק בשכר ויש לו לשכור אינו מטמא. (יג) אזלינן בחד רובא הנמצאים שם אם לא שנוכל לומר כל קבוע כמחנה וכו'. כל"ל. ור"ל דאזלינן בחד רובא העובדים ושנים המצויים שם או בחד רוב עירות אם רוב עובדי כוכבים אין לר"ך לקוברו [אפילו ישראל וכ"ש כהן שאסור ליטמא לו], ואם רובו ישראל הוא מת מצוה. ולא אזלינן בחד העיר הקרובה אפילו בקרובה דמוכח אלא בחד רובו אזלינן דכל דפריש מרובא פריש. כן הוא בתשובת הרשב"א [ש"ך]. (יד) שנוכל לומר כל קבוע כמחנה על מחנה. כגון שידוע שהיו כאן ט' עובדי כוכבים וחד ישראל ונהרג אחד מהן במקומו דהו"ל קבוע, לא אזלינן בחד רוב עובדי כוכבים, אלא הוא כמחנה על מחנה ואזלינן לחומרא ולר"ך לקוברו אבל אין הכהן מיטמא מספק [ש"ך]. (טו) כל הקרובים וכו'. כאן מתחיל הלכות אכלות. (כג) והנה מה שחלו חז"ל חיוצ אכלות דטומאה כהן, מפני שהעיקר מה שהחירה התורה טומאת כהן לקרובים הוא מפני אכלות (כד) וכמ"ש הרמב"ם פ"ב ה"ו. (טז) ואחיו ואחותו מאביו הבתולה. ר"ל אחיו מאביו, ואחותו מאביו, שהיא בתולה, שלא נתקדשה לאיש. (יז) מאביו. וכ"ש מאמו דהיא אחותו ודאית [שולחן גבוה]. (יח) ואשתו. ואם נתן עינו לגרשה דעת היש"ש שאינו מתאבל עליה [והביאו הגרע"א] ובבית מאיר [אזכרנו ס' ז' סעיף ה'] וכן מהרש"ם כאן בדעת תורה הניחו דין זה בנ"ע ועיי"ש עוד. (יט) מתאבלים עליהם. דין שבעה ושלשים. מלבד על אביו ואמו שנוהג אכלות י"ב חודש בכמה דברים. (כ) אחיו מאמו. פירוש שהוא אחיו מאמו ולא

עמק דבר

(כג) ערוך השולחן. (כד) חז"ל "כמה חמורה מצות אכלות שהכהן נדחית לו הטומאה מפני קרוביו כדי שיתעסק עמהן ויחלל עליהן וכו'".

בירור הלכה

סגי בחומש. וי"ל דכיון שאם לא יוסיף על חומש יהיה מוטל עליו ליטמא ולקוברו לכן חשיב כדי שלא לעבור על ל"ח ור"ך להוציא כל ממונו, וי"ע.

ממונו. ולכאורה דבריו צ"ב, שהרי כדי לא לעבור על איסור, בידו לילך. משם ולא לקוברו, רק כיון שיש עליו מצוה לקוברו הוא לר"ך לעבור על ל"ח, וא"כ אין זה אלא כדי לקיים מצות קבורה, ולזה

(כט) (סברת הרב מהמרדכי הלכות שמחות ממעשה שזא לפני ר"י למאי דקיימ"ל אצילות יום ראשון דרנבן):

ו. (ל) כל מי שמתאבל עליו (לא) מתאבל עמו (לב) אם (לג) מת לו

דברי סופרים

הנמשכין כל שצעה וכל שלשים. אבל לענין קריעה (כח) אינו נריך לקרוע, שהרי אפילו אחיו האבל עצמו (כט) יכול להחליף בגדיו תוך שצעה ואינו קורע ונדלעיל בסימן ש"מ סעיף י"ד] א"כ אף כשזא אחיו תוך שצעה אם לא יקרע לא יהיה ניכר שהוא מיקל בכבוד אחיו ואינו מטטרף עמו בצערו, שהרי גם אחיו האבל בעצמו אינו נריך לזאת כל שצעה במקורעין. ונבספר תוספות בירושלים סי' שמ"א (ל) נסמפק אם נוהג אנינות. אך אפילו אם נוהג אנינות ק"ש ותפלה (לא) ילך למקום אחר ויקרא. ובמסכת שמחות ריש פ"ד (לג) משמע להדיא שאין נוהג אנינות. (לב) מת לו מת. (לג) אבל אם אינו אבל בעצמו, רק שהוא מתאבל עם קרובו מזה הדין של כל המתאבל עליו וכו' אין צנו נריך להתאבל עמו. שאם אין אחי אומר כן עשית כל בני משפחה או שצט מתאבלין על מת אחד, זה מחמת בן אחיו, והבן מחמת אביו וכן בנו מחמת אביו שהוא בן בנו של אחי אבי המת ואין לדבר סוף. (לג) אם מת לו מת. ודוקא כשזה שמתאבל עליו קרוב אל המת בקרבה דשאר, כגון בנו שמתאבל על בנו או בתו, וכן בתו שמתאבלת על בנה או בתה, או אחיו שמתאבל על בנו או בתו, אבל קרובה דקידושין כגון שמתה אשת בנו או בעל בתו או אשת אחיו אינו מתאבל עמו וכמבואר בסמוך סעיף ו'. ומה"ט גם אינו מתאבל עם אשתו ולא אשתו עמו וכדבסמוך. ואחיו מאביו שמתאבל על אחיו מאמו, כח הרמב"ן שמקלח חכמי הנרפחים אמרו שאינו מתאבל עמו, דבעינן שגם הוא יהיה קרוב של המת, אבל בכה"ג שאחיו מאביו מתאבל על אחיו מאמו (לד) כיון שאינו קרוב לו כלל, אינו נוהג בו כלום. והמחבר שקטם הדברים (לה) משמע דס"ל לדינא דאף בכה"ג מתאבל עמו, וכן

אחד כקטן שגולד דמי ואין להם קורבה להדדי [לנוש ובאר הגולה]. (כט) סברת הרב מהמרדכי וכו'. ר"ל שצמרדכי מבואר בשם ר"י שגר שנתגייר עם אמו מתאבל עליה, דדוקא אם אביו אינו מתאבל שאין לו חיים עמו, אבל עם אמו יש לו חיים, וכמשינ"ת לעיל ס"ק כ"ו, אלא שצמרדכי כתוב דדוקא משום שאצילות יום ראשון דאורייתא הוא מתאבל עליה [דכיון שהוא מתאבל עליה יום אחד הוא מתאבל עליה גם שאר ימים דלא מצינו יום אחד בלא שאר ימים], ועל פי זה כתב הרמ"א דכיון דקיימ"ל בסוף סימן שצ"ט כהר"ש דאף אצילות יום ראשון דרנבן אינו מתאבל עליה. (ל) כל מי שמתאבל עליו. דהיינו אביו ואמו ואחיו ואחותו צנו וצתו [אבל באשתו אע"פ שמתאבל עליה אינו מתאבל עמה וכדבסמוך]. (לא) מתאבל עמו. אצילות גמורה דשצעה ושלשים. והיינו דשצעה נוהג בחליצת מנעל וסנדל ועטיפת הראש ורבים מתעסקים עמו בהנראה ושאר דיני אצילות [כח] ומ"מ משמע מדברי הרמב"ן (כו) שמוחר לזאת מפתח ציתון וכן נוהג שלשים בגיהון ותספורת. ולעיל בסימן ש"מ סעיף ד' נבאר (כו) דה"ה שצריך לקרוע קריעה על מת שמת לקרובו. ונחלקו הרמב"ן והר"ש דהרמב"ן כתב דדוקא בפניו קורע, והר"ש כתב דכיון דקריעה אינה אלא בשעת חימום קורע מיד אפילו שלא בפניו. ולהלכה קיימ"ל כהרמב"ן שאינו קורע אלא בפניו. וכתב הרשב"א בתשובה (ח"א סימן קל"ט) שאם שמעון מת לו בן, ובא ראובן אחיו מחוץ לעיר תוך שצעה, בזה יש נפק"מ בין קריעה לאצילות, דלענין אצילות כיון שנוהג עמו אצילות גמורה דשצעה ושלשים, א"כ אף שזא לשם תוך שצעה נוהג עמו בכל עניני האצילות

עמק דבר

זה אם אחיו מאביו מתאבל על אמו [שנבאר בסימן ש"מ סעיף ד' שצריך לקרוע עמו] אף אם בא מחוץ לעיר תוך שצעה נריך לקרוע. אלא דהרשב"א נשאל באבל שמתאבל על בנו ולכן כתב שאינו קורע. אבל ז"ע על הכנסת הגדולה והגרעק"א כאן שהביאו דברי הרשב"א בסממא ולא חילקו בין אם הוא אבל על אביו ואמו או על שאר קרובים, וז"ע. (ל) עיי"ש שנסמפק בציאור דברי הירושלמי מו"ק פ"ג סוף ה"ה. (לא) לכאורה אם נוהג אנינות אין לו להתפלל בציצור דמילי דפרהסיא אסור כל אומה העיר, אך בעיר אחרת מותר אף בפרהסיא, וז"ע. (לג) כי יש דברים שכתוב שם שאונן ומתאבל יש דברים שכתוב רק שמתאבל עיי"ש היטב, וצדין זה דכל המתאבל עליו מתאבל עמו לא הוזכר אנינות רק אצילות. (לג) שו"ת הרשב"א ח"א סי' קל"ח. (לד) והרדב"ן פ"ב ה"ד מהלכות אבל כתב כן גם בדעת הראב"ד, שאם צנו מתאבל על אחיו מאמו אינו מתאבל עמו, אבל לא מהטעם שכתב הרמב"ן שהוא אינו קרובו של המת, אלא משום שהמתאבל עצמו אינו מתאבל על המת אלא מדרבנן. והרמב"ם סובר שאף באצילות מדרבנן מתאבל עמו. ולכן אף כשצנו מתאבל על אחיו מאמו מתאבל עמו. עיי"ש. ועכ"פ למדנו מדברי הרמב"ם דלא ס"ל כסברת קלח חכמי הנרפחים

(כח) כי הרמב"ן כתב שכשיצא לשוק נריך ג"כ לחלוץ מנעליו כיון שנודע לאבל ע"י אחרים שאינו נוהג באצילות משמע דמותר לו לזאת. (כו) וכן מותר לישב על ספסל. וכמו כן נראה שמיני חפילין [דעת קדושים]. (כו) והאידנא אין קורעין בשם שאין מתאבלין וכמ"ש הרמ"א שם, ואפילו לפי המנהג שכתב הרמ"א להלן דמ"מ מראין קלח אצילות לכבוד המת, בקריעה אין נוהגין, וכמבואר ברמ"א בסימן ש"מ. (כח) ונראה דאף הר"ש דס"ל שקורע שלא בפניו יודה בזה [כנסת הגדולה]. ור"ל דלכאורה לדברי הרשב"א קשה מה שכתב הר"ש שקורע שלא בפניו, דלמה יקרע, הרי כל הקריעה היא מפני כבוד המתאבל, ובשעת קריעה אין כבוד להתאבל שהרי הוא שלא בפניו, ואח"כ כשיצא לפניו הרי יכול להחליף בגדיו ואינו קורע, וא"כ איזה כבוד יש למתאבל בזה שקורע שלא בפניו. ומשמע א"כ לכאורה שהר"ש חולק על הרשב"א וס"ל שצריך אח"כ להראות בפניו עם הקרע. ועל זה כתב דנראה דהר"ש מודה לזה, ואולי טעמו משום שגם בזה יש עכ"פ קלח כבוד למתאבל כי יאמר לו הוא או אחרים שגם הוא קרע. וז"ע. (כט) דוקא אבל על שאר קרובים יכול להחליף ואינו קורע, אבל האבל על אביו ואמו אם מחליף קורע וכמבואר בסימן ש"מ סעיף י"ד, ולפי

(לד) מת (לה) ודוקא בעודו בפניו אבל שלא בפניו אין צריך לנהוג אבלות חוץ מאשתו שאע"פ שמתאבל עליה אינו מתאבל עמה אלא על אביה או על אמה * משום כבוד חמיו וחמותו אבל על אחיה ואחותה (לו) או בנה ובתה מאיש אחר אינו מתאבל עמה ומ"מ (לז) אינו יכול לכופה להתקשט (לח) אבל יכולה למזוג לו הכוס (לט) ולהציע לו המטה (מ) ולרחוץ פניו ידיו ורגליו (מא) וכן היא

דברי סופרים

אשתו. (לז) אינו יכול לכופה להתקשט. ונצרימא איתא "אינו יכול לכופה להיות כוחלת ולהיות פוקסת" וכוחלת ופוקסת אסורים לאכל (מג) כרחיצה וכמבואר בסימן שפ"א סעיף ו'. וה"ה שאינו יכול לכופה להתקשט צנגדים יפים, אלא לזבשת כמנהג האבלים. (לח) אבל יכולה למזוג לו הכוס. ז"ע הא אפילו צמת חמיו וחמותו שגם הוא נוהג באבלות מותרת למזוג לו הכוס [וכמבואר בסימן שפ"ג שאין חיוצי הרחקה באבלות]. (לט) ולהציע לו המטה. אבל כשמת חמיו וחמותו שגם הוא נוהג באבלות, אינה מצעת לו המטה [ולא משום חיוצי הרחקה, דהא מבואר בסימן שפ"ג שאין צוה חיוצי הרחקה, אלא משום שאכל צריך לכפות מטתו (מג) ולכן צריכה לכפות מטתו. ולפי"ז היום שאין נוהגים בכפיית המטה, גם צמת חמיו וחמותו יכולה להציע לו המטה. (מ) ולרחוץ פניו ידיו ורגליו. (מד) בחמין. אבל צמת חמיו וחמותו אסור בחמין. (מא) וכן היא וכו' אבל שאר קרוביו שמתו אינה מתאבלת עמו. והרמב"ן הסכים לדעת הקוברים שהיא מתאבלת אף על שר קרוביו, דאף שאין דין זה נוהג אלא בקורבנה דשאר ולא בקורבנה דקדושין, משום כבוד הצעל החמירו יותר משאר קרובים. וכתב

היא דעת הרמב"ם וכמשנ"ט בעמ"ד ס"ק ל"ד וכדצרי פסק להדיא בסימן ש"מ סעיף ד'. (לד) מת וכו'. וציוס ליקוט עלמות, שמבואר בסימן ת"ג סעיף א' שמחאבל עליו כל היום כולו, היינו דוקא הקרובים אבל המחאבלים עליהם אין מחאבלין עמהם. ועי' עוד בזה בש"ך סי' שע"ה סוף סק"מ. (לה) ודוקא בעודו בפניו. ובגמ' אמרו עוד דדוקא עמו צבית. ומשמע ברמב"ן דלאו דוקא בפניו ממש (לו) אלא כל שהוא צביתו חשיב בפניו. (לו) וכתב הרמב"ן דהא דהחירו שלא בפניו מחוץ לביתו היינו דברים (לה) שצנעא בחוץ ביתו שאינו נוהג לעצמו, או אפילו דברים שצפרהסיא אם הוא בעיר אחרת, שהאכל אינו יודע איך נוהג שם, אבל באותה העיר אף שהוא שלא בפניו צריך לנהוג אבלות, כי האכל מכיר בו שיוצא לשוק כשאר כל אדם, (לט) פירוש שהוא יודע על ידי אחרים שמגידין לו, ומכיר בו איך שיצא לחוץ והתנהג כשאר כל אדם בלא אבלות. ולכן נוהג אבלות אפילו שלא בפניו (מ) דכמו בפניו דמי. ואינו מסתפר צבית אחר ואינו מנהיג וכו'. (לו) או בנה ובתה מאיש אחר. (מא) ואם יש לו בן מאשתו שאז כשמת בן אשתו צריך בן להתאבל עליו, הרי הוא מתאבל עמו על מימת אחיו [שהוא בן

עמק דבר

מהרע"י שכתב ג"כ שהרמב"ם חולק על קצת חכמי הרפמים שהביא הרמב"ן, שהרי כתב שמחאבל על אחי בנו. (לו) והמוס' נסמפקו אי דוקא בפניו או בכל הבית. (לו) והוצא בטור. (לה) ותלמוד תורה מבואר בסימן ת' דהוי דברים שצנעא ונראה דה"נ מותר ללמוד צביתו צנעא אבל בפני אנשים אסור ללמוד תורה [וצדעת קדושים מתייר]. ושאילת שלום הוי פרהסיא ואסור. (לט) פרישה. (מ) ומה שלא אמרו להדיא דבאותה עיר אסור, יתכן משום שאין זה דבר קבוע, שלא גזרו תקנה קבועה שבאותה העיר אסור, אלא הכל לפי הענין, דצומנס היה כך שבאותה העיר היה נודע לאכל איך קרובו מתנהג, אבל יש זמנים שאפילו בעיר אחרת נודע לו כמו באותה העיר, ולפעמים באותה העיר כשהיא גדולה מאד והוא בקצה השני של העיר אינו נודע לו. (מא) רמב"ם וכמשנ"ט לעיל ס"ק ל"ד, וכן מבואר לעיל סימן ש"מ סעיף ד' לענין קריעה. (מג) וחמיר מרחיצה דרחיצה אסור מדינא רק שצעה, וכיחול ופרקוס אסור מדינא עד שלשים מלכד באשח איש שהקילו כדי שלא תחגנה על צעלה [ש"ך שם]. (מג) מו"ק כ' ב'. (מד) מוס' ורא"ש.

בירור הלכה

הנשואה אע"פ שהוא מתאבל עליה אינו מתאבל עמה על שאר קרובים אלא על אביה ועל אמה משום כבוד אשתו נוהג אבלות עליהן צפניה". ולשון הגמ' שאמרו "לא אמרו לכבוד אשתו אלא חמיו וחמותו" אין הכוונה שאין זה לכבוד אשתו אלא לכבוד חמיו וחמותו, אלא ה"ק אף

* משום כבוד חמיו וחמותו. כן הוא לשון הטור. והוא תמוה שהרי דין זה של כל המתאבל עליו מתאבל עמו הוא לא משום כבוד המת אלא משום כבוד המתאבל, וכמ"ש כל הראשונים וכמ"ש הרמ"א בסמוך. וגם בדין זה מבואר ברמב"ם להדיא שהוא משום כבוד אשתו שז"ל: "אשתו

אינה מתאבלת עמו אלא כשמתו חמיה או חמותה אבל שאר קרוביו שמתו אינה מתאבלת עמו: הגה וי"א דהאידנא נוהגין להקל בצאצאות זה של המתאבלים עמו דאין זה אלא (מב) משום כבוד המתאבלים ועכשיו (מג) נהגו כולם למחול וכן נוהגין האידנא שלא להתאבל כלל עם המתאבלים (טור בשם הרא"ש והוא כפרק אלו מגלחין ורמב"ן בחומת האדם והגמ"י פ"א) וכל המחמיר בזה (מד) אינו אלא מן המתמיהים (הגהות מיימוני פ"ב) * ומ"מ (מה) נהגו

דברי סופרים

[הגהות מרדכי] (מו) דכיון שאינו מתאבל אצלו גמורה אלא בפניו הו' כלועג לאצל [ש"ך] ולפי זה יש בזה איסור. (מה) נהגו וכו'. ובכנסת הגדולה כתב "ובמקומותינו לא נהגו בכל זה כלל, וזאת שכתבנו שצדקה צאים הקרובים ואוהבים ויושבים אצל האצל, ויש שאינם אוכלים חוץ לביהם אפילו בסעודת מלוה כל זה הכל לפי הקירוב". ואף בין האשכנזים יש שאין נוהרים בזה וכמו שכתב בערוך השולחן. וכתב עוד דהיינו דנהוג נהוג והיינו דלא נהוג לא נהוג. כי מדינת אין כאן שום עיקר. ובסממא ינהגו כרצונו הרמ"א שאלחיו אלו הולכים. (מה) ואם התחילו לעשות נשואין ומת אחד מפסולי העדות של הכלה רשאים הקרובים

שכן הוא צירושלמי. וכן הסכים הגר"א. (מב) משום כבוד המתאבלים. (מה) ומפני דרכי שלום שישתתף צנער שלו [רמב"ן] והיינו שהמתאבל עליו מרגיש כאילו המת היה קרובו ממש וכאילו הוא עצמו האצל ומתאבל על המת בצאצאות גמורה כאצל ממש [עי' צאר היטב סק"ד]. (מג) נהגו כולם למחול ולכן נוהגים וכו'. כל"ל [וכן הוא בטור ובלבוש]. ואף אם יאמר האצל שאינו מוחל ורואה שקרובו יתאבל עמו בפניו כפי דינת דגמ' (מו) לאו כל כמיניה כיון שכבר נחטט מנהג זה [ערוך השולחן] דעכשיו אין זה מנהג של כבוד. (מד) אינו אלא מן המתמיהים. ואינו כמכבד האבלים אלא כלועג להם

עמק דבר

נוהג אצלו גמורה הרי זו אצלו לכבוד המת, אצל כיון שאינו נוהג אצלו גמורה רק בפני האצל, א"כ זהו לכבוד האצל, לכן יש בזה לועג לאצל [ואף שזומן חו"ל היה בזה כבוד למתאבל היום אין זה כבוד לו, ועי' ביה"ל מש"כ בטעם הדבר]. ובצאר היטב חייב להיפך, דהמחמיר בזמן הזה, הרי אינו עושה לכבוד האצל שהרי האצל מוחל, אלא רואה לנהוג כמו האבלים ורואה לדחוק עצמו בקורבה כמו האבלים ממש וזה נקרא לועג לאצל. מיהו זה דוקא אם עושה כן מלד החיוב, אצל אם יודע שאינו חייב רק לכבוד המת שהיה אוהבו או מזד מעשים טובים שהיו בו, או משאר טעמים, עושה מקצת אצלו, זה היסוד גמור הוא. (מה) אצל השטים.

(מה) נראה שהוא פירוש למה שכתב משום כבוד המתאבלים, דהרמב"ן הביא ראיה מגמ' שהוא משום כבוד המתאבלים ממה שאמרו לגבי אשמו "לא אמרו מפני כבוד אשמו אלא חמיו וחמותו" הרי שדין זה שמתאבלים עמו הוא משום כבוד המתאבל, ובאשמו אינו מתאבל לכבודה אלא כשמת חמיו וחמותו. וא"כ בהכרח שמה שכתב הרמב"ן ומפני דרכי שלום וכו' אין זה טעם נוסף אלא פירוש למה שכתב גמ' שהוא משום כבוד המתאבלים, דאל"כ מנא ליה להמציא טעם חדש. (מו) ודלא כמ"ש צדעת קדושים שאם אומר בפירוש שאינו מוחל יש חשש בכל מה שניכר, ועי"ש עוד לענין אם ספק לנו אם מוחל. ומסתמית הפוסקים לא משמע כן. (מו) ר"ל דבשלמא אם היה

בירור הלכה

מעט על ספר, ולא נחזקו פרטי המנהג. רק בשמחות דמהר"ם כתב דנהגו דגם שאר קרובים משנים את מקומם משום כבוד המת. ודקדק התרומות הדשן דמסתם מהר"ם ולא פירש איזה קרובים נוהגים כן, ודאי סמך אהא דלא אשכחן בתלמודא דרגיל למיקרי קרוב סתם אלא הפסול לעדות, ועי"ש עוד.

גם טעם המנהג לא נחפרש. ובשו"ת אדני פו סימן י"א [והוצא בפ"ת] כתב שהטעם הוא משום כבוד האבלים וכמו שכתב הרמ"א בטעם הדין של כל המתאבל עליו וכו'. וצ"ע דכיון שהיום אין נוהג דין זה של כל המתאבל עליו וכו' משום שהאבלים מוחלים על כבודם, למה קצת אצלו כן נוהגים. ועוד שהרי בדברי מהר"ם מרענבורג מפורש שהטעם הוא משום כבוד המת ולא משום כבוד המתאבלים.

אלא שדברי מהר"ם ג"כ נריכים ביאור, למה בזמן הגמ' לא היו עושים לכבוד המת רק לכבוד המתאבלים, שהרי חזין שעכשיו כשעושים לכבוד המת מחמירים יותר שאפילו שני בשני מתאבל עליו, משא"כ בזמן הגמ' וכמ"ש בדרישה. והיינו ע"כ משום שאז היו מתאבלים לכבוד המתאבלים ועכשיו מתאבלים לכבוד המת, וכל זה צריך ביאור.

עוד צ"ע דכיון דחזין שעי' שהקרובים מתאבלים יש כבוד למת, א"כ מה

שלכבוד אשמו נוהג אצלו לא אמרו כן אלא כשמת חמיו וחמותו. גם בפירוש ר"ת שם נראה להדיא כן שכתבתי וחמותו הוא משום כבוד אשמו. ולכאורה נפק"מ אם הוא משום כבוד חמיו או משום כבוד אשמו, אם דוקא בפניה נוהג אצלו, או אף שלא בפניה.

ובברייטא מובא להדיא שכשמת חמיו נוהג אצלו עמה, ואי משום כבוד חמיו, אין זה עמה, אלא אצלו עצמו לכבוד חמיו.

גם קשה דאם משום כבוד חמיו א"כ אף בזמן הזה צריך לנהוג כן, דדוקא בדבר שהוא כבוד האבלים אין נוהגים היום כי האבלים מוחלים, אצל לכבוד המת גם היום צריך לנהוג אצלו וכמובא ברמ"א משום שהמת אינו מוחל.

ובהכרח צ"ל דגם מה שכתבו הטור והשו"ע משום כבוד חמיו וחמותו אין הכוונה שמשום כבודם נוהג אצלו, אלא שמפני דרכי שלום עם אשמו צריך לכבד את חמיו וחמותו לענין זה שיהיה עמה אצלו על מיתתם.

ועיין בעמ"ד ס"ק ק"ב מה שחמחנו לפי זה על דברי שו"ת תשובה מאהבה שהוצא בפ"ת כאן.

* ומ"מ נהגו וכו'. כבר כתב בתרומת הדשן שמנהג זה נמצא ממנו

* (מו) שכל קרוני המת

דברי סופרים

ללבוש בגדי שבת להכניס לחופה שאין אכלות זו אלא מנהג. ונראה (מט) שקטנים אינם צריכים לנהוג באכלות זו. (מו) שכל קרובי המת וכו'. בשו"מ אדני פז סי' י"א כתב שראה מורים להתאכל אכלות זו אף אם הוא שלא בפני המתאכלים, דהיינו אפילו הוא צעיר אחרת. וכתב שטעות הוא בידם. (נ) כי הטעם שמתאכלים מבואר ברמ"א משום כבוד המתאכלים וא"כ היינו דוקא באותה העיר. ועוד כתב דאפילו אם הוא באותה עיר של

ללבוש בגדי שבת להכניס לחופה שאין אכלות זו אלא מנהג. ונראה (מט) שקטנים אינם צריכים לנהוג באכלות זו. (מו) שכל קרובי המת וכו'. בשו"מ אדני פז סי' י"א כתב שראה מורים להתאכל אכלות זו אף אם הוא שלא בפני המתאכלים, דהיינו אפילו הוא צעיר אחרת. וכתב שטעות הוא בידם. (נ) כי הטעם שמתאכלים מבואר ברמ"א משום כבוד המתאכלים וא"כ היינו דוקא באותה העיר. ועוד כתב דאפילו אם הוא באותה עיר של

עמק דבר

המתאכלים. וכן בשו"מ שיבת ציון סי' נ"ט כתב שטעם המנהג הוא משום כבוד האכלים [והבאנו דבריו בסמוך ד"ס סק"ג, עיי"ש]. ולדבריהם קשה דא"כ יועיל על זה מחילה, ומדברי הפוסקים משמע דלא מהני מחילה, וי"ל, וי"ע. (נא) ומה שכתב שכן מבואר בד"מ, לא ידעתי כוונתו. ולא משמע

(מט) דבאכלות גופא נחלקו הפוסקים אם יש מזוה חינוך בקטן, וא"כ באכלות זו שהיא רק מנהג יש לסמוך על הסוברים דאין מזוה חינוך, ועוד דאכלות זו שהיא משום כבוד המת מסתברא דלא שייכא בקטן. (נ) גם בשו"מ פנים מאירות ח"ב סי' מ' כתב דטעם מנהג זה הוא לכבוד

בירור הלכה

הפסולים לו לעדות [שהקרוצים בקירבה זו מועילים יותר למת] יתאכלו עליו נ"כ אף שנחלקנו הלכות ואין נושאים בעול כל כך, מ"מ יותר נקל לשאת בעול עם המת שנידון בעולם האמת ביסורים קשים ומרים משאר עם האכל, משא"כ בזמן חו"ל שהיה אכלות גמורה, היה סגי למת באכלות של המתאכלים עליו.

וכל זה דלא בשו"מ אדני פז שכתב שטעם המנהג הוא משום כבוד המתאכלים, וכבר דחה הפ"מ דבריו משום דלדבריו אין לנהוג אכלות זו רק בפני המתאכלים ומדברי הרמ"א משמע דאף שלא בפניהם מתאכלים. ועי' ד"ס ס"ק מ"ו שכתבנו דיותר מזה נראה דאפילו אין מתאכלים כלל צריך להתאכל לכבוד המת, אך לפמשנ"ת לעיל אין זה מוכרח די"ל דדוקא היכא שבזמן חו"ל היה צריך לנהוג אכלות גמורה, ועכשיו בטלה אכלות זו, לכן כדי שלא יפסיד המת החועלת שהיה לו אז, נוהגים עכשיו קצת אכלות, אבל אם אין אכלים כלל, שאף בזמן חו"ל לא היו מתאכלים עליו, כגון דא לא נהגו עכשיו באכלות. ומ"מ אף שאין זה מוכרח מ"מ מסתבר שציון שגדר המנהג הוא להתאכל לכבוד המת, אין זה חליי באם יש אכלים או לא. ועי' עוד בעמ"ד ס"ק ס"ב הכרעת הפנים מאירות בענין זה.

* שכל קרובי המת הפסולים לו לעדות וכו'. בביאור הגר"א סק"מ כתב ח"ל: ומ"מ נהגו כו', אבל מדינא חייב בכל אכלות שבעה ושלשים וכו'. וצליקוט כתב ג"כ בזה"ל: ומ"מ נהגו כו', דמדינא בכל דיני אכלות חייב וכו'.

ובפשוטו כוונתו לבאר דברי הרמ"א, שכיון שכתב שכל המתמיר להתאכל אינו אלא מן המתמיהים איך חזר וכתב דמ"מ נהגו להתאכל, ולזה חירך דדוקא מי שנוהג אכלות כמו דינא דגמ' שהוא אכלות גמורה הוא מן המתמיהים, אבל מקצת אכלות נהגו להתאכל ואין זה מן המתמיהים.

אלא דלפי"ז ע"כ דהגר"א חולק על דברי הש"ך סק"ה, דהש"ך הקשה על מש"כ הרמ"א דהמתמיר אינו אלא מן המתמיהים ממש"כ הרמ"א עמ"ז בסוף הסעיף דהרואה להתמיר ולהתאכל [אפילו על מת אחר] ראוי, וחיך דדוקא אכלות גמורה ראוי, אבל כשנוהג אכלות דוקא בפני המתאכל דהיינו לכבוד המתאכלים אז הוא מן המתמיהים. ולפי"ז לק"מ איך נהגו האידנא להתאכל, דאפילו אם יתאכלו אכלות גמורה ראוי לעשות כן, כיון שאין מתאכלים לכבוד המתאכלים אלא לכבוד המת

מועיל מחילת המתאכלים, מי מחל את כבוד המת, וכמו שאמרו חז"ל בסנהדרין מ"ו א' דאם הספידא יקרא דשכני לא מהני מחילת היורשים. ויש לומר דאע"פ שיש כבוד למת ע"י אכלות הקרוצים, מ"מ הרי חזיון שמשום כבוד זה לא תקנו חז"ל על הקרוצים להתאכל, ולכן כשמוחלים האכלים על כבודם אין לחוש לכבוד המת, וזה דומה למה שכתבו ארזי פוסקים שגם לענין הספד אף אי הוי יקרא דחיי ומהני מחילת היורשים, מ"מ יש בזה גם כבוד המתים, אלא שמשום כבוד המתים אין לחוש כיון דחזיון שמשום כבודם לא תקנו הספד, וכמשנ"ת בסיומן שד"מ. וה"נ אף שיש גם כבוד למתים, כיון דלא תקנו לקרוצים אכלות משום כבוד המת חזיון שאין זה עיקר ואין חוששים לזה, ולכן כשמוחלים האכלים על כבודם אין צריך להתאכל.

ונראה, שבזמן חו"ל שהקרוצים היו מתאכלים עם האכלים לכבודם, ומבואר ברמב"ן שהוא מפני דרכי שלום להשתתף עמהם בצערם, ממילא היה בזה גם כבוד וחועלת למת, שכבוד הוא לו שמשתתפים בצער המתאכלים עליו.

והנה עוד צריך להבין הטעם שהאידנא האכלים מוחלים על כבודם, ובזמן חו"ל לא מחלו על כבודם [ובספר אבל השעים נראה שמפרש שהטעם שמוחלים האידנא הוא משום דמחוי כלועג על האכלים, ולכן כיון שאין האכלות הזה רק מפני כבוד הקרוצים מסתמא מחלו לו. ולשון הרמ"א והפוסקים לא משמע כן, אלא להיפך, דכיון שמוחלים לכן עכשיו הוי כלועג לאכלים. וא"כ צריך להבין למה האידנא מוחלים ובזמן חו"ל לא מחלו]. ויחזיק לומר, על פי מה שכתב הרמ"א והלבוש בסיומן שג"ג סעיף א' דהאידנא אין מנחמין ומתנחמין כמו בימיהם, כי ענין הניחוח בכללו הוא ג"כ נשיאה בעול בצער עם האכל, וכמשנ"ת בסיומן שג"ג סעיף א' צביה"ל ד"ה אין המנחמין, [ועי' בסוף הספר שנאמר באריכות את החועלת שיש ע"י הנשיאה בעול עמו], והאידנא שנתקטנו הלצבות אין נושאים בעול עם האכל כמו בזמן חו"ל, ובא"ה אין לאכל חועלת גדולה בזה שקרוציו מתאכלים עמו, לכן מוחלים להם על כבודם. [ועל דרך זה הוא גם כוונת "אכל השעים" הנ"ל דהאידנא הוי כלועג לאכלים, כי אין באכלות זו נשיאה בעול באמת, ולכן נראה כלועג להם].

אמנם כיון שבזמן חו"ל גם למת היה חועלת מהאכלות, ועכשיו יפסיד החועלת שהיה לו, לכן הנהיגו להתאכל עליו מעט לכבודו ולחועלתו. וכיון שהאכלות אינה גמורה הוסיפו לנהוג שכל הקרוצים